

М Н Е Н И Е

за труда на доц. д-р Майа Разбойникова-Фратева
“*Jeder ist seines Unglücks Schmied.*”
Männer und Männlichkeiten in Romanen von Theodor Fontane,
представен като дисертационен труд
за получаване на научната степен “Доктор на науките”

Проблематиката на Gender-различията занимава доц. Майа Разбойникова-Фратева от почти две десетилетия и може да се каже, че тя е една неоспорима специалистка не само в България по проблемите на половете в немскоезичната литература. В настоящия труд тя се спира на проблематичното представяне на „мъжкостта“ в романи на Теодор Фонтане, германския национален писател, както вече обичайно той бива характеризирани. Започнал да пише на подходящото място и в подходящия момент, за да бъде признат като „национален писател“ на новосъздадената държава, Фонтане е и неин изявен критик и проблемът за „мъжкостта“ в неговото творчество придобива социално-политически характеристики. Позволявам си на български да използвам понятието *мъжкост*, а не мъжественост, както това прави доц. Разбойникова-Фратева, тъй като смятам, че българското понятие „мъжественост“ е биологично, анатомично и субстанциално натоварено и не реферира еднозначно към социално конструираната категория на пола (*Männlichkeit*).

Както се полага за един *голям* хабилитационен труд, авторката се спира обстойно на методологичната рамка, на понятийността и ситуирането на дискурсите, както и на трансдисциплинарния характер на дискурса за мъжкостта. На този фон разглеждането на връзките между литературните текстове и другите дискурси се превръща във важна част на прилагания от Разбойникова-Фратева метод и еманципира литературата в интердискурсивно-аналитичния подход.

Социално-историческия дискурсивен подход към моделите на мъжкостта през 19 век дава своите добри резултати и по мое мнение е особено интересен и за българоезичната литературна теория. Тук авторката анализира моделите на – тук терминът мъжественост вече е на място – моделите на мъжественост на 19 век, които се сформират около армия, нация и военна мъжественост и

налагат „пруския начин на живот“ в новосъздадената държавност. През 19 век стават ясни пропуските на Просвещението. В ситуацията на нарастваща икономическа криза от една страна и технологични иновации от друга се засилва потребността от утвърждаване на мъжкия идеал като гарант за обществена стабилност, която се формира именно през тази епоха на национализма. По същото време, когато Фонтане пише романите си, професорът по психиатрия Рихард фон Крафт-Ебинг (1886) представя в книгата си *Psychopathia sexualis* схващането, че за мъжа любовта към жената е само един аспект от живота му, а жената изцяло се ръководи от биологично обусловени инстинкти. Малко по-късно Зимел определя културата като мъжка. Идеализираният мъжки образ става основата, върху която бюргерското общество гради авторитета си.

В този смисъл доц. Разбойникова-Фратева се спира на един много важен и малко разработван проблем в творчеството на Теодор Фонтане – проблематизираната мъжкост в нейните различни измерения: провалът на военната мъжкост, провалът на маргиналната мъжкост, провалът на вариативната и провалът на рефлексивната мъжкост. Авторката предлага интересен прочит на романите, където не винаги мога да се съглася с нейната мъжкостно-пристрастна интерпретация, но уважавам правото ѝ на този прочит. Не случайно Фонтане отдава в романите си голямо значение и на женските образи, конструира около тях действието и в лицето на тази „женскост“ еманципира човечността. Не приемам обаче определението „герои“ за фигурите в романите на Фонтане. Както женските, така и мъжките фигури могат да бъдат протагонисти, лица, образи, но не и герои. Това авторката доказва в самите интерпретации. От това понятие съвременното литературознание според мен би могло да се откаже.

Авторката умело показва „половинчатостта“ на мъжките протагонисти на Фонтане и характера на преход, който те носят в себе си, един социално исторически преход, в който Фонтане обединява проблематиката на половете с проблематиката на поколенията и на социално-политическите преобразувания на епохата.

Авторката добре е запозната с литературата по въпроса за дискурсите на мъжкостта, *men's studies*, цитирала е водещи имена като Клаус Тевелайт, Волфганг Шмале, Инге Шефан и др. Използваната литература е около петстотин заглавия, но не е достатъчно прегледно подредена. За читателя би било важно да бъдат разделени не само т.н. първичен корпус, който е от шест заглавия, от

останалите, но и критическата и теоретичната литература да бъде подредена в отделни части, примерно литература за Фонтане, литературна теория, men's studies и др.. По този начин би се създавала по-добра прегледност.

Работата притежава несъмнени изследователски и практически приноси, което ми позволява да предложа на уважаемото Научно жури към Факултет по класически и нови филологии на Софийски университет да приеме дисертационния труд на Доц. д-р Майа Разбойникова-Фратева за присъждане на научната степен "доктор на науките".

Убедено представям на уважаемия съвет дисертационния труд на доц. Майа Разбойникова-Фратева с надеждата той да бъде оценен по достойнство.

София, 06.01. 2012 г.

С мнение:

/проф. дфн Пенка Ангелова/